

*І. В. Гриненко, канд. пед. наук, доцент, О. В. Ріхтер, канд. пед. наук, А. П. Богоніс
(Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)*

НАВЧАННЯ ОКРЕМИМ ГРАМАТИЧНИМ ЯВИЩАМ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ОПОРОЮ НА ГРАМАТИЧНІ КАРТИ ПАМ'ЯТІ

Стаття присвячена візуальним опорам для формування іншомовної граматичної компетенції у загальноосвітній і вищій школах. Обґрунтовано теоретичні та практичні аспекти застосування візуалізації знань у навчанні іноземним мовам. Розглянуто роль гештальтності тексту та використання рідної мови у граматичних картах пам'яті. Наведені зразки карт і описані способи їх складання та прийоми роботи з ними.

Ключові слова: граматична карта пам'яті, візуалізація знань, гештальтність тексту.

Постановка проблеми. Однією із передумов успішного набуття (формування) іншомовної комунікативної компетенції є формування граматичної компетенції як практичного оволодіння структурними явищами мови, правильністю вживання граматичних форм, знання граматичних засобів мови та здатність їх використовувати.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю глибокого та якісного засвоєння іншомовного граматичного матеріалу за умови дефіциту часу на його вивчення.

Аналіз досліджень і публікацій, присвячених проблемі. Питанню формуванню граматичної компетенції присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених (М. Льїн, Б. Лapidус, Ю. Пассов, І. Рахманов, В. Ситель, Н. Скляренко, Л. Черноватий, С. Шатілов, Е. Шубін, Б. Азар, М. Вінс, Дж. Дулі, В. Еванс, А. Мартінет, А. Томсон, М. Х'юінгз та ін.).

Вивчення науково-методичної літератури, присвяченої темі статті, дає підстави зробити висновок, що залишаються недостатньо вивченими та розробленими візуальні опори для вивчення граматики іноземних мов як ефективний засіб їх оволодіння.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти застосування карт пам'яті для навчання окремим граматичним явищам англійської мови у загальноосвітній і вищій школах.

Виклад основного матеріалу. Застосування візуальних опор у навчальному процесі не є новим явищем. Вони завжди активно впроваджувалися у навчальний процес: опорні конспекти (В. Шаталов), інтелект-карти (Т. Бюзан), гештальтність тексту (А. Єгідес) [1], швидкісне конспектування (Л. Штенберг) [3], візуалізація знань (Р. Буркхард, Дж. Джудельман, М. Ешлер) [4; 5].

Використання схем і таблиць у навчанні англійської граматики також широко розповсюджений засіб (В. Дудкіна, А. Соколенко, А. Татарінова, Є. Угарова [2], С. Фінчук, Г. Фінчук, І. Фоміна, Л. Фоміна, Б. Азар, М. Вінс, В. Еванс, С. Елсворт, Дж. Дулі, І. Уокер та ін.).

Однак, на нашу думку, потенціал візуальних опор для навчання граматики англійської мови розкритий неповністю, оскільки у них не завжди береться до уваги гештальтність тексту/інформації (А. Єгідес) і не враховується такий важливий аспект, як опора на рідну мову того, хто її вивчає. Ми вирішили поєднати ці два фактори для створення граматичних карт пам'яті, які ефективно використовуємо на практичних заняттях на факультеті іноземних мов і під час проходження студентами навчальної практики у школах (див. рис. 1-6, виконані магістранткою А. Богоніс).

Обов'язковою умовою розробки карти будь-якого граматичного явища є її гештальтність. Іншими словами – увесь навчальний матеріал повинен поміститися на стандартному листку паперу А-4. Для цього використовуються різноманітні скорочення, символи, малюнки та стиснута вербальна інформація. Для зручності карти малюються за допомогою графічних редакторів Paint, CorelDraw чи PhotoShop або від руки.

Грамматичні карти вміщують у себе згорнутий вербальний матеріал виключно іноземною мовою або в поєднанні з рідною. Останній варіант найбільш продуктивний, оскільки дає змогу підкреслити певні особливості перекладу чи психолінгвістичні аспекти застосування граматичного явища у рідній мові.

Пояснимо форми і прийоми роботи з граматичними картами пам'яті за темою “Умовний спосіб”:

- фронтальна – викладач/учитель пояснює матеріал цілісно (що виражає дане граматичне явище та основні випадки його використання), звертаючи увагу на “формули”, що є базовими для його засвоєння у загальноосвітній і вищій школах: P. – Present Simple, F. – Future Simple, ∇^P – Past Perfect (див. рис. 7);
- парна – студенти/учні тренуються у застосуванні граматичного явища згідно з “формулами” (рис. 3-6), перекладаючи з іноземної мови рідною і навпаки (необхідно складати якомога більшу кількість простих за змістом речень з одними і тими ж парами дієслів у стверджувальній, заперечній і питальній формах);
- самостійна – виконання значної кількості вправ на підстановку, переклад і трансформацію з усіх доступних підручників граматики та електронних ресурсів.

The chart is divided into two main vertical sections: **Singular** (top) and **Plural** (bottom), both labeled **Verb** on the right side.

Singular Section:

- N/N:** Examples: water, milk, honey, meat... (with 'sing.' and '∞' above).
- everyone, something, nothing** (with 'g.' and '∞' above).
- every, each, one of** + N (with 'g.' and '∞' above).
- distance** (with icons of a clock, scales, and a ruler).

Plural Section:

- any of (n), neither of, none of** + N^{pl.} (with 'sing./pl.' and '∞' above).
- club, team, company, family** and **government, class, school** (with 'g.' and '∞' above).
- *a lot of, a group of, a number of** + N^{pl.} (with 'g.' and '∞' above).
- police, people, cattle** (with 'g.' and '∞' above).
- all + N^{pl.}** (with 'g.' and '∞' above).
- clothes, goods** (with 'g.' and '∞' above).
- jeans, glasses, pyjamas, shorts, trousers, scissors** (with 'N-s' and 'g.' above).

Illustrative sentences and icons are provided for many of these categories.

Рис. 1. Граматична карта пам'яті “Узгодження присудка з підметом” (для загальноосвітньої школи на основі англійської мови)

<p>одн. / ∞ М / М: вода м'ясо молоко мед...</p>	<p>є. <i>The milk tastes good. This meat is too salty. That juice is very expensive. The cheese is on the table.</i></p>	<p>усі щось ніщо</p>	<p>О Д Н И Н а</p>
<p>новини політика математика більярд фізика кір</p>	<p>є. <i>The news is worse than I expected. Maths is my favourite subject. Physics makes you think logically. Billiards is popular among youth. Measles is an illness caused by a virus.</i></p>	<p>кожний один із) + М</p>	
<p>відстань </p>	<p>є. <i>Every seat has a number. Each door is a different colour. One of the boys has to clean the room.</i></p>	<p>кожний один із) + М</p>	
<p>є. <i>Eight pounds seems a low price. Ninety kilos is too heavy for me. A hundred metres isn't far to swim. Five minutes doesn't seem long to wait.</i></p>	<p>кожний один із) + М</p>		
<p>М Н О Ж И Н а</p>	<p>будь-хто (-що) з кожн з + М ніхто/ніщо з</p>	<p>є. <i>Is/Are any of these maps worth keeping? Neither of these cameras work/works. Either of the boys is/are working here. None of the plants has/have grown very much.</i></p>	<p>Д іслова</p>
	<p>клуб уряд команда клас компанія школа сім'я</p>	<p>є. <i>The family is a very old and famous one. The family are happy about their trip. The team is playing on Saturday. The team are training before the game.</i></p>	
<p>Д іслова</p>	<p>*багато група велика к-ть) + М</p>	<p>є. <i>*A lot of ^{одн.}water is wasted by careless people. *A lot of ^{множ.}problems are caused by the disaster. A group of students are going to take a boat. A number of pupils have done the exercise.</i></p>	
	<p>міліція люди худоба </p>	<p>є. <i>All the towels are on the kitchen. All the trees are green in summer. All the children are playing in the park. The police are searching for the killer. These people have common features The cattle are going to be sold with the farm.</i></p>	<p>усі + М</p>
	<p>джинси шорти окуляри штани піжама ножиці </p>	<p>є. <i>The clothes are in the dryer. The goods were sent directly to you.</i></p>	<p>одяг товари </p>
	<p>є. <i>My jeans need washing. These glasses are quite expensive. The scissors are on the table. Your shorts are very clean now. Are those trousers black or dark blue? His pyjamas are very nice!</i></p>		

Рис.2. Граматична карта пам'яті "Узгодження присудка з підметом"
(для загальноосвітньої школи на основі англійської та української мов)

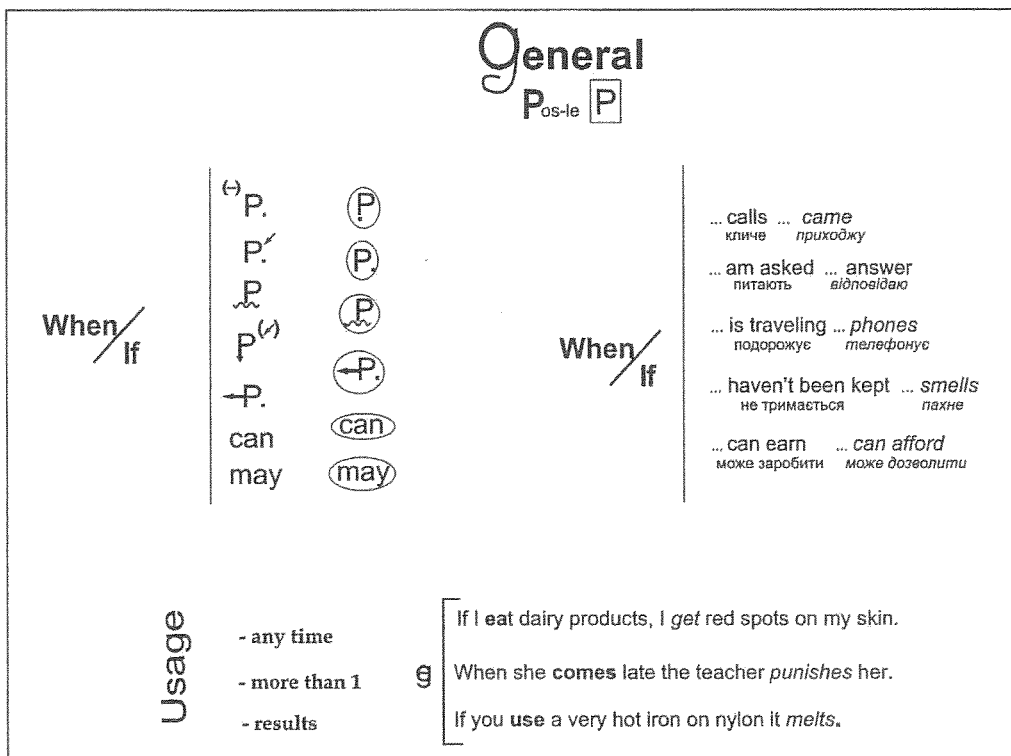

Рис. 3. Граматична карта пам'яті "Zero Conditional"

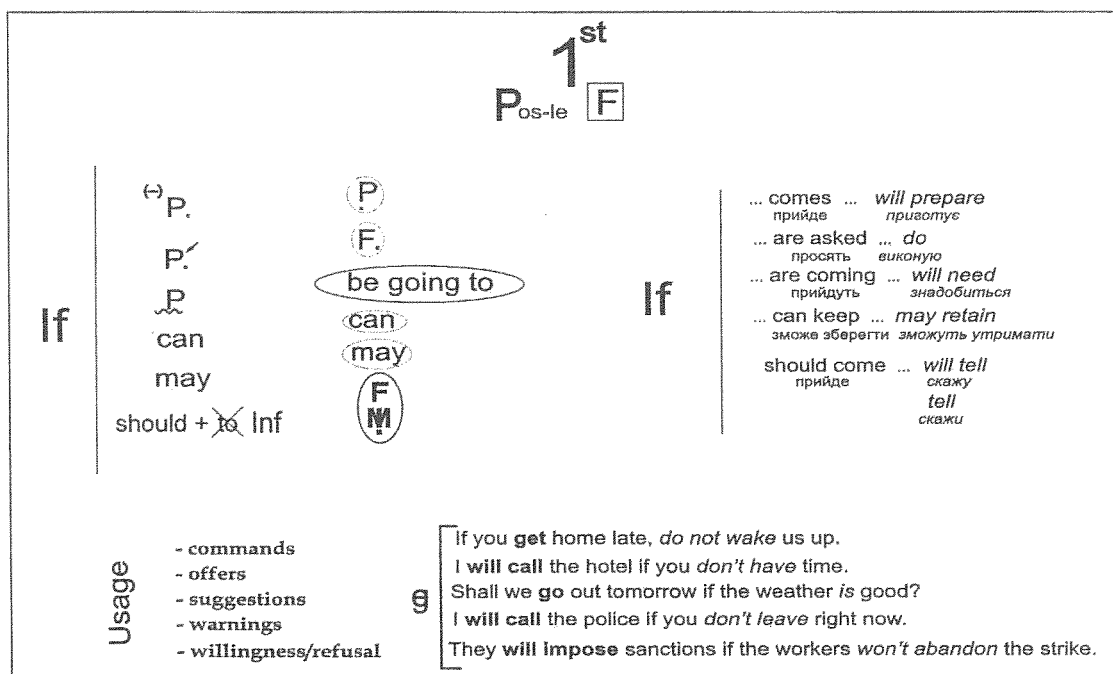

Рис. 4. Граматична карта пам'яті "First Conditional"

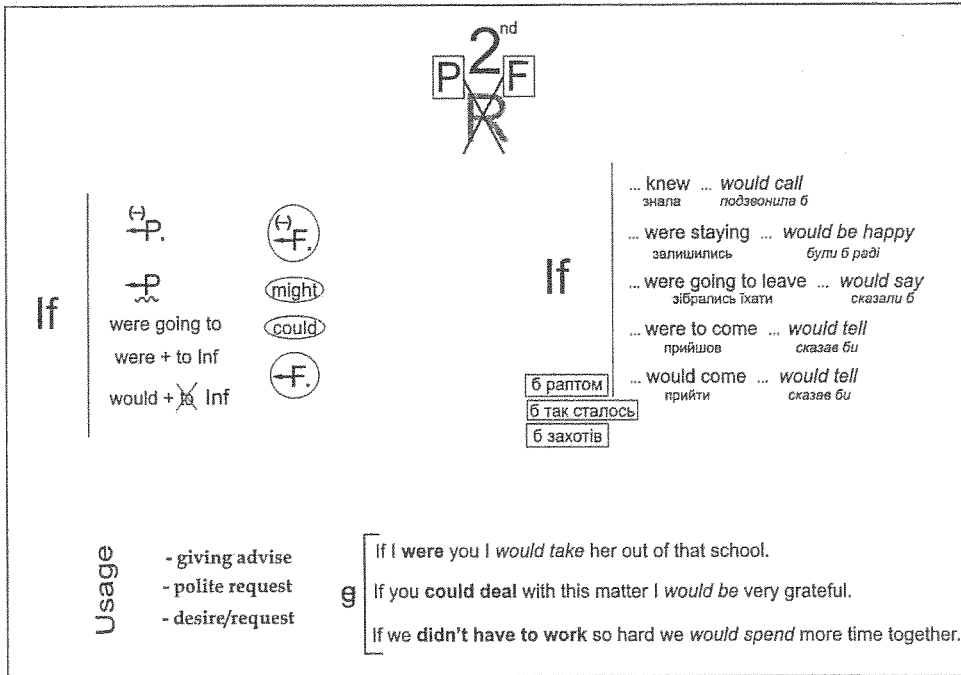

Рис. 5. Граматична карта пам'яті "Second Conditional"

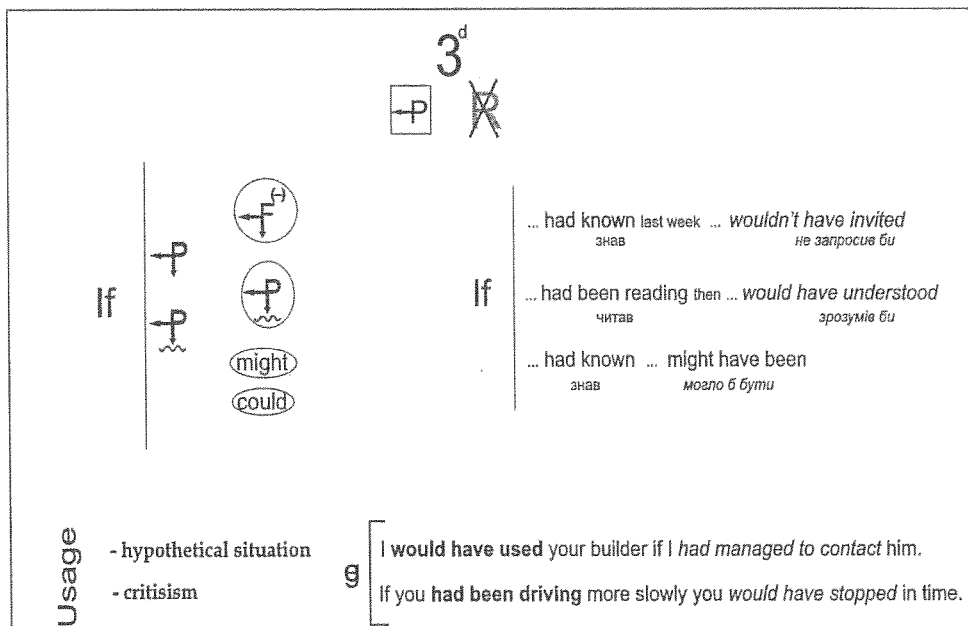

Рис. 6. Граматична карта пам'яті "Third Conditional"

Real	Real	UnReal	UnReal
R ↓ P	R "tomorrow" ↓ F	R "today" "tomorrow" ↓ ↓ P F	R "yesterday" ↓ P
0	I	II	III
Possible in the P If + P., P.	Possible in the F If + P., F.	ImPossible in the P/ F If + P., would do	ImPossible in the P If + P., would have done

Рис. 7. Граматична карта пам'яті "Умовний спосіб"

Висновки. Практика використання граматичних карт пам'яті упродовж останніх чотирьох років у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка засвідчила їх високу ефективність (передусім серед студентів з низькою академічною успішністю). За нашими спостереженнями, основні елементи карт, на відміну від традиційного вивчення правил, можуть бути відтворені через великі проміжки часу – рік, два і більше. Якщо ж проводити періодичні повторення вивченого матеріалу за картами, то термін їх утримання в пам'яті може бути необмеженим. До того ж майбутні педагоги можуть успішно використовувати їх у своїй професійній діяльності, що і буде найкращим закріпленням.

Перспективною і актуальною є, на нашу думку, розробка граматичних карт пам'яті з усіх розділів граматики англійської мови.

Література:

1. Егидес А.П. Лабиринты мышления, или учеными не рождаются / А.П. Егидес, Е.М. Егидес – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2004. – 320 с.
2. Угарова Е.В. Английская грамматика в таблицах / Е.В. Угарова. – 4-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2008. – 128 с.
3. Штенберг Л.Ф. Скоростное конспектирование: Учеб.-метод. пособ. / Л.Ф. Штенберг. – М.: Высш. шк., 1988. – 31 с.
4. Burkhard R. M. Knowledge visualization. Towards a new discipline and fields of its application [Електронний ресурс] / R.M. Burkhard, M.J. Eppler. – Режим доступу: <http://www.bul.unisi.ch/cerca/bul/pubblicazioni/com/pdf/wpca0402.pdf>.
5. Judelman G. V. Knowledge Visualization. Problems and Principles for Mapping the Knowledge Space [Електронний ресурс] / Gregory Brian Judelman. – Режим доступу: <http://www.gregjudelman.com/media/judelmanThesis2004.pdf>.

И.В. Гриненко, О. В. Рихтер, А. П. Богонис

ОБУЧЕНИЕ ОТДЕЛЬНЫМ ГРАММАТИЧЕСКИМ ЯВЛЕНИЯМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ОПОРОЙ НА ГРАММАТИЧЕСКИЕ КАРТЫ ПАМЯТИ

Статья посвящена визуальным опорам для формирования иноязычной грамматической компетенции в общеобразовательной и высшей школах. Обоснованы теоретические и практические аспекты применения визуализации знаний в обучении иностранным языкам. Рассмотрено роль гештальтности текста и использования родного языка в грамматических картах памяти. Приведены образцы карт и описаны способы их составления и приемы работы с ними.

Ключевые слова: грамматическая карта памяти, визуализация знаний, гештальтность текста.

I.V. Hrynenko, O. V. Rihter, A. P. Bohonis

TEACHING SEPARATE ENGLISH GRAMMAR PHENOMENA BY USING GRAMMAR MIND MAPS

Annotation. The article deals with the visual supports for forming the foreign grammar competency at a secondary and higher schools. Theoretical and practical aspects of knowledge visualization application in teaching foreign languages have been grounded. There have been considered the role of the text Gestalt and native language usage in grammar mind maps. Their samples have been provided and means of compiling as well as techniques used have been described

Key words: grammar mind map, knowledge visualization, text Gestalt.

